

Handlingsveileder ved bekymring for

RADIKALISERING OG VOLDELIG EKSTREMISME

INNHOLD

- 4 Om veilederen
- 5 - 6 Definisjoner og sentrale begreper
- 8 Hvordan forebygge?
- 9 - 11 Mulige bekymringstegn, risiko- og motivasjonsfaktorer
- 12 Hva gjør jeg ved bekymring?
- 15 Mulige tiltak
- 16 Organisering og samarbeid
- 17 Taushetsplikt og avvergelsesplikt
- 18 - 19 Nettsider, informasjon og lenker

Se kontaktinformasjon på baksiden.

“ Det hviler et ansvar på hver enkelt av oss i forebyggingen av radikaliserering og voldelig ekstremisme.

Statsminister Erna Solberg

Om veilederen

Regjeringen ønsker en bred innsats for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme, og alle kommuner er av regjeringen oppfordret til å lage egne lokale veiledere.

Forebygging av radikaliserings og all form for voldelig ekstremisme er en viktig samfunnsoppgave som må styrkes og utføres på tvers av samfunnssektorer og fagområder. Arbeidet er sentralt for å sikre grunnleggende verdier som demokrati, menneskerettigheter og trygghet.

Handlingsveilederen er ment å gi informasjon om hvordan man kan møte, forebygge og følge opp radikaliserings og utvikling av voldelig ekstremisme. Veilederen beskriver en handlingsløype fra bekymring til handling, fra de lokale og relativt enkle tiltakene, til tyngre innsatser i tverrfaglig samarbeid med relevante aktører. Den skal gjøre det enklere å gi rask respons når utfordringer oppstår.

Målgruppen er ansatte i skolen, barnevernet, politiet, helsevesenet, kultur og fritid m.m. Veilederen retter seg primært mot aktører i førstelinjen, men den er også rettet mot sivilsamfunnet for øvrig. Det kan være foresatte, øvrige familiemedlemmer, venner, naboer, kollegaer og/eller noen i foreninger, menigheten eller fritidsarenaen som er bekymret over økende grad av radikaliserings hos et barn eller en ungdom/voksen.

Målet er å fange opp personer i risikozonen så tidlig som mulig og møte dem med tiltak som virker. Tidlig innsats krever kunnskap om risikofaktorer og kunnskap om tegn på radikaliserings. Det kan være ulike grunner til at personer radikaliseres og er villige til å ty til vold for sine synspunkter. Ved å gripe inn tidlig i en radikaliseringsprosess vil man kunne øke sannsynligheten for å lykkes å snu en uheldig utvikling.

I veilederen finnes noe faktainformasjon, sentrale begreper, tips om bekymringstegn og risikofaktorer, informasjon om forebygging og mulige tiltak, litteratur, lenker og kontaktpersoner. Handlingsveilederen er utarbeidet i samarbeid mellom Tromsø Kommune, Troms politidistrikt og RVTS Nord. Under utarbeidelsen har vi sett til Regjeringens Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme, veilederen fra Tromsø Kommune 2016 og også til veiledere fra Oslo, Trondheim, Ålesund og Kristiansand.

Last denne brosjyren ned på: tromso.kommune.no/veileder

**Arbeidet er sentralt for
å sikre grunnleggende
verdier som demokrati,
rettigheter og trygghet.**

Definisjoner og sentrale begreper

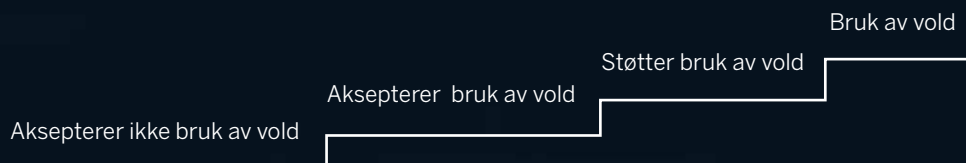
RADIKALISERING

Radikalisering er prosessen der en person i økende grad aksepterer bruk av vold for å nå sine politiske, religiøse og/eller ideologiske mål. Det er viktig å skille mellom radikaliseringsprosessen og det å være radikal. Det er virkemiddelet, altså viljen til å bruke vold, som er sentral. Radikalisering og voldelig ekstremisme kan skje innen alle typer ideologier eller politiske retninger, noe vi har sett både i Norge og resten av Europa. Radikaliseringsprosessen

kan sammenlignes med å være i en tunell, der individet blir eksponert for et snevert og ensidig syn på verden. Kan foregå både gjennom fysiske og virtuelle møter.

AVRADIKALISERING

Avradikalisering er en prosess som under gitte forutsetninger kan føre til at en person i mindre grad aksepterer bruk av vold for å nå politiske, ideologiske og religiøse mål.

VOLDELIG EKSTREMISME

Med voldelig ekstremisme menes personer som er villige til å bruke vold for å nå sine mål, enten disse er ideologiske, politiske eller religiøse. Den voldelige ekstremismen kan være relatert til høyreekstremisme, venstre-ekstremisme, ekstrem islamisme m.m.

NETTEKSTREMISME

Er å fremme ekstreme ideologier og ytringer på Internett, som kan rammes av Straffeloven § 185. Informasjon spres hurtig og det kan være vanskelig å skille mellom potensielle trusler og personer som utfordrer yttringsfrihetens grenser.

HATKRIMINALITET

Straffbare handlinger som helt eller delvis er motivert av negative holdninger til en person, eller gruppes faktiske eller oppfattede etnisitet, religion, politiske tilhørighet, seksuelle orientering, kjønnsuttrykk eller nedsatte funksjonsevne. Det som definerer hatkriminalitet, er motivasjonen bak overgrepet. Hvis motivet helt eller delvis er for eksempel rasistiske holdninger mot en person med annen etnisitet enn gjerningsmannen, defineres det som hatkriminalitet.

UTENFORSKAP

Eller sosial eksklusjon, kan forstås som individuelle og strukturelle mekanismer eller barrierer for deltakelse på ulike arenaer. Ulikheter i helse, utfordringer med rus, psykiske lidelser, lav deltakelse i fritidsaktiviteter, prestasjonspress, ulikheter i økonomi, samt ulike muligheter for å følge utdanningsløp og skaffe seg jobb, er eksempler på forhold som kan føre til utenforskap.

Hvordan forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme?

Kjernen i forebygging av radikalisering og utvikling av voldelig ekstremisme er den samme som for forebygging av blant annet skolefravall, rusproblematikk og mange former for kriminalitet. Prinsippet om å tilstrebe tidlig innsats gjelder spesielt her. Det handler om at vi på alle områder i samfunnet må arbeide for å motvirke utstøtelsesmekanismer i hverdagslivene til alle barn og unge. Vi må arbeide aktivt for å forhindre at noen føler at de står på utsiden av det store fellesskapet, og det er viktig at det forebyggende arbeid gjøres på en måte som ikke bidrar til stigmatisering og generalisering på bakgrunn av kjønn, etnisitet eller religion.

Forebygging krever helhetlig tenkning og innsats på tvers av samfunnssektorer. Det kan benyttes en rekke metoder, tiltak og tjenester innenfor ulike sektorer.

Det er summen av de forebyggende tiltakene mot kriminalitet, hatkriminalitet og voldelig ekstremisme som gir resultater.

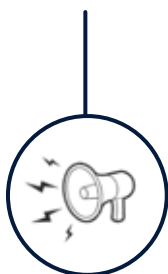
Det finnes ingen fasit i forebyggende arbeid, heller ikke i det forebyggende arbeid mot radikalisering og voldelig ekstremisme. Det er snakk om sammensatt motivasjon, og det kan være flere mulige tegn som gir grunn til bekymring. Det er behov for fenomenkunnskap, det vil si informasjon om hva slags adferd og hvilke holdninger som gir grunn til bekymring for en radikalisering som kan føre til hatkriminalitet og voldelig ekstremisme.

Her følger en liste med mulige bekymringstegn, risiko- og motivasjonsfaktorer som personer i feresonen kan ha. Listen er ikke utfyllende:

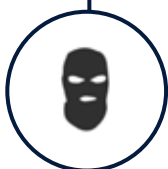
Mulige bekymringstegn

Bekymringstegn er tegn som kan vise til en bevegelse i radikal retning. Et av tegnene alene trenger ikke å ha betydning, men kan sammensatt gi grunn til bekymring.

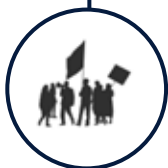
Uttalelser

Intoleranse for andres synspunkter
Fiendebilde - polarisert oss og dem
Konspirasjonsteorier
Hatretorikk
Legitimerer vold
Trusler om vold for å nå politiske mål

Interesser/utseende/symbolbruk

Appellerer til og søker etter ekstremistisk materiale på nett
Endrer utseende, klesdrakt m.m
Benytter symboler knyttet til ekstremistiske idealer og organisasjoner
Slutter på skolen, med fritidsaktiviteter m.m

Aktiviteter

Opptatt av ekstremisme på internett og sosiale medier
Deltar på demonstrasjoner og voldelige sammenstøt med andre grupper
Bruker trusler og vold som følge av ekstremisme
Hatkriminalitet
Reisevirksomhet som kan føre til økt radikaliserings og kontakt med ekstremister

Venner og sosialt nettverk

Endrer nettverk og omgangskrets
Omgås med personer og grupper som er kjent for ekstremisme
Omgås i grupper der det utøves trusler, vold, og eller annen kriminell virksomhet
Medlem i ekstremistiske grupper, nettverk og organisasjoner

Risikofaktorer

Risikofaktorer er faktorer i et individs bakgrunn som kan være med på å gjøre vedkommende mer utsatt for radikaliserings, rus eller annen kriminalitet.

Personlige faktorer

- Marginalisert/diskriminert
- Mangler/søker tilhørighet
- Skolerelaterte problemer
- Mangler kunnskap
- Traumatiske opplevelser
- Søkende etter svar
- Individuell sårbarhet
- Betrakter seg selv som offer
- Mangler selvkontroll/impulsiv
- Betrakter seg selv som offer
- Mangler selvkontroll/impulsiv

Sosiale faktorer

- Lav sosial status
- Mangler/søker tilhørighet
- Marginalisert ungdom
- Opplevd diskriminering
- Negativ påvirkning av venner
- Liten/ingen deltakelse i sosiale fellesskap
- Arbeidsledig
- Livsstil som omfatter kriminalitet
- Utrygt lokalområde

Familiemessige faktorer

- Påvirkning av transnasjonalt familie
- Dårlig samspill i familien
- Foreldre som sliter i foreldrerollen
- Sosiale problemer i familien
- Psykiske problemer i familien
- Rusmisbruk
- Fattigdom eller arbeidsledighet
- Vold eller annen omsorgssvikt
- Ekstreme sympatier hos venner, familie eller slekt

Ideologiske og kulturelle faktorer

- Politisk debatt - kulturell identitet
- Misnøye med sosial og økonomisk urettferdighet
- Legitimering og rettferdiggjøring av vold for å nå mål
- Sympati for absolutte løsninger som avskaffelse av demokrati
- Konspirasjonsteorier
- Polariserende fiendebilder

Motivasjonsfaktorer

Motivasjonsfaktorer er faktorer som trekker og motiverer personer inn i, eventuelt over i, et nytt miljø.

Faktorer for radikalisering

- Behov for fellesskap, vennskap, tilhørighet og identitet
- Respekt og anerkjennelse
- Bekreftelse
- Spenning og eventyrlyst
- Ekstremistiske forbilder
- Føler at ens religion, kultur, land, nasjonalitet mm. er truet
- Betrakter seg selv som offer
- Mangler selvkontroll/impulsiv

Faktorer for avradikalisering

- Mistet troen på ideologi
- Tar avstand fra vold
- Frykt for strafferettslige reaksjoner
- Tapte illusjoner om kameratskap
- Tilbud om alternative fellesskap og nettverk
- Ønske om et normalt liv (jobb, familie, venner)

Hva gjør jeg ved bekymring

Tidlig innsats er et mål innenfor det forebyggende arbeidet mot radikalisering og voldelig ekstremisme. Dersom du er bekymret for at en person er i en radikaliseringsprosess, er det en rekke ressurser og instanser du kan støtte deg til i kommunen og hos lokalt politi. Det skal være en lav terskel for varsling ved bekymring. Her er noen forslag til håndtering, både som privatperson og som ansatt.

Trinn i håndtering av bekymring for privatpersoner:

Er du privatperson og er bekymret for økende grad av radikalisering hos en venn, en nabo, en kollega, et barn, en forelder, øvrig familiemedlem, noen i din forening, menighet eller i fritidsarena kan du gjøre følgende:

Ta bekymringen på alvor.

Gjør klart for deg selv hva du er urolig for og tenk gjennom hva du trenger for å redusere din egen uro. Ta ansvar for din bekymring.

Rådfør deg med fagfolk.

Rådfør deg med politi, alarmtelefon eller andre fagfolk (SLT-koordinatoren i Tromsø kommune, Radikaliseringkontakten i Troms politidistrikt, Barnevernet, Helsevesenet etc.) ved fortsatt bekymring. Du kan velge å være anonym.

Meld bekymring til PST.

Ved fortsatt eller alvorlig bekymring skal det meldes inn til Politiets Sikkerhetstjeneste (PST).

Se kontaktinformasjon og viktige telefonnummer i veilederen på baksiden.

Trinn i håndtering av bekymring for ansatte:

Er du ansatt ved skole, barnevern, NAV, psykisk helse, barne- og ungdomstjenester, barnehage, mottak, fritidsklubb eller på annen måte arbeider med barn, unge eller voksne som du er bekymret for, kan du gjøre følgende:

Bekymringen:

Ansatte som er bekymret vurderer ulike bekymringstegn/grunnlaget for bekymringen. Gjør helt klart for deg selv hva du er urolig for og tenk gjennom hva du trenger for å redusere din egen uro. Søk etter kunnskap om temaet. Ta ansvar for din bekymring.

Drøft bekymringen med din nærmeste leder og kollegaer, og/eller med eksterne som har relevant kompetanse. Vurder om det er behov for å ta en nærmere samtale med den bekymringen gjelder. Det avtales eventuelt når og hvor dialogen skal foregå og hvem som i tilfelle skal gjøre det. Slike drøftinger må skje innenfor gjeldene regler om taushetsplikt. Se informasjon om taushetsplikt s. 16.

Gå i dialog med personen. Ved fortsatt bekymring etter samtalen skal du drøfte den med lokalt politi og/eller barnevern og så ta stilling til hvorvidt en bekymringsmelding snarest skal sendes til politi og/eller barnevern. Til hjelp i dialogen kan du bruke veilederen på **regjeringen.no**. Den gir tips om samtaleverktøy.

Oppfølging: Klargjør hvem eller hvilken instans som er ansvarlig for den videre koordinering og oppfølging. Lag en plan for å jobbe helhetlig der relevante tverrfaglige ressurser inkluderes i videre oppfølging. Det anbefales å inkludere foresatte i arbeidet.

Mulige tiltak

Det kan benyttes en rekke metoder, tiltak og tjenester innenfor ulike sektorer og på tvers av forvaltningssystemer i arbeidet med å forebygge kriminalitet. Her omtales noen relevante metoder og tiltak:

Dialog som metode er bra for å forebygge voldelig ekstremisme: Metoden benyttes også i annet kriminalitetsforebyggende arbeid blant barn og unge – i kommune og politi. Dialog kan gi gode relasjoner, forståelse og respekt, som igjen kan sikre god forebygging, endring og trygghet – uten ekstremisme.

Megling og forsoning. Konflikter bør følges opp med megling og forsoning mellom partene gjennom eksempelvis skolemegling, konfliktråd m.m.

Foreldreveiledning og nettverk kan etter behov etableres lokalt, regionalt eller sentralt.

Tett oppfølging. Kommunens oppfølgingstjenester følger opp ungdommer og voksne med rus, psykiske og sosiale utfordringer og kan gi tett oppfølging av den enkelte over tid.

Bekymringssamtalen er mye benyttet av politiet i arbeidet med unge lovbrutere. Bekymringssamtale blir også, i en videreutviklet utgave (kalt avklaringsamtale), benyttet i arbeidet med å forebygge voldelig ekstremisme. Politiet kan gjennomføre samtalene alene eller i samarbeid med kommunen og/eller andre instanser.

Organisering og tverretattlig samarbeid

SLT (Samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak)

SLT er en samarbeidsmodell hvor kommunen og Troms politidistrikt samarbeider om kriminalitetsforebyggende arbeid blant barn og unge i alderen 0-20 år. Forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme er en del av dette arbeidet.

SLT-koordinatoren i Tromsø kommune kan kontaktes dersom du er bekymret for f.eks. hatytringer eller ekstreme miljøer blant ungdom.

Radikaliseringskontakten i Troms politidistrikt er kontaktpunkt ved bekymring om radikalisering og voldelig ekstremisme, og kan gi råd/veiledning og videreformidle henvendelser til rette instans.

Konsultasjonsteamet ved Barnehuset i Tromsø er et lavterskeltilbud for offentlig ansatte, som kan henvende seg til dem ved bekymring for barn/unge, også i saker der det er bekymring rundt mulig radikalisering og voldelig ekstremisme. Teamet gir råd/veiledning og sakene drøftes anonymt.

RVTS Nord (Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging) er et ressurscenter stedsplassert i Tromsø som jobber tverrfaglig og skal bidra med kunnskap, veiledning, og kursing om vold og overgrep, flyktningshelse, traumer, selvmordsforebygging samt forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme.

Politirådet er et formalisert samarbeid mellom kommunen og lokalt politi, hvor noen hovedmål er kriminalitetsforebygging og trygghet i lokalsamfunnet. Radikalisering og voldelig ekstremisme har også vært tema på møter, og vil bli fulgt opp.

PST (Politiets sikkerhetstjeneste) er en særskilt polititjeneste direkte underlagt justis- og beredskapsdepartementet. PST skal forebygge og motvirke politisk motivert vold fra enkeltpersoner eller grupper, og skal ha god oversikt over ekstreme miljøer og enkeltpersoner som kan være i stand til å bruke vold som virkemiddel for å nå sine mål. Særlig viktig er arbeidet mot rekruttering, samt å forebygge at det blir gjennomført voldelige aksjoner. I dette arbeidet er god kontakt og samarbeid med lokalt politi og andre offentlige instanser viktig. PST varsler lokalt politi om tilbakevendte fremmedkrigere. Politiet har rutiner for oppfølging og kontakt med kommunen.

Taushetsplikt og avvergelsesplikt

Dersom du er offentlig ansatt, gjelder det samme lovverk vedrørende samarbeid som alle andre saker hvor flere samarbeidspartnere er involvert. Den enkelte tjenestes lovverk må tas hensyn til ved deling og lagring av informasjon. Regler for sensitive personopplysninger kan være relevante. En persons politiske og/eller religiøse oppfatning er å anse som en sensitiv personopplysning, jmfør personopplysningsloven § 2. Et samarbeid bør bygge på anonymisering eller et samtykke.

Husk at du som offentlig ansatt har plikt til å avverge alvorlige lovbrudd (som terror, drap, ran, vold i nære relasjoner, seksuelle overgrep m.m.) som går foran lovgivningen om taushetsplikt.

Avvergelsesplikten i Straffeloven § 196 heter det:

“Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes den som unnlater gjennom anmeldelse eller på annen måte å søke å avverge en straffbar handling eller følgene av den, på et tidspunkt da dette fortsatt er mulig og det fremstår som sikkert eller mest sannsynlig at handlinger er eller vil bli begått”.

Som privatperson, er du ikke bundet av samme regelverk i forhold til taushetsplikt. Avvergelsesplikten er imidlertid den samme for offentlig ansatte og privatpersoner, fordi alle har et ansvar for å bidra til at kriminelle handlinger stoppes. Forbrytelsene som omfattes av plikten kjennetegnes ved at de utgjør en fare for liv og helse, og gjelder frem til forbrytelsen eller følgen av den kan forebygges.

Aktuelle nettsider, informasjon og lenker

Nettressurs om forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme

KS samarbeider tett med det Kriminalitetsforebyggende råd (Kråd). Kråd har nå laget en nettressurs for kommuner som utarbeider planer og tiltak for å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme. Her finner du også gode eksempler på hva ulike kommuner har gjort, til inspirasjon for dem som ennå ikke er i mål.

kriminalitetsforebygging.no

Forebygging Radikalisering

Departementenes nettside med informasjon om radikalisering og voldelig ekstremisme. Nettsiden er for deg som ønsker hjelp, råd, eller kunnskap om radikalisering og voldelig ekstremisme. Den kan være nyttig for ansatte i skoler, barnevern og politiet, eller for andre som jobber med ungdom, foreldre og de unge selv. Du finner nettsiden her:

radikalisering.no

Forebygging av terrorisme og annen kriminalitet - rapport

Tore Bjørge, professor ved Politihøgskolen, har gitt ute en kortfattet rapport: Forebygging av terrorisme og annen kriminalitet, hvor han presenterer strategier og en helhetlig modell for forebygging av terror, voldelig ekstremisme og kriminalitet.

Du finner rapporten her:

bit.ly/forebyggingrapport

Alvorlige hendelser i utdanningsinstitusjoner - veileder

Utdanningsdirektoratet og Politidirektoratet utga veilederen høsten 2013.

Du finner veilederen her:

bit.ly/alvorligehendelser

Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme på internett- rapport

Rapport fra Politihøgskolen som gir innsikt i betydningen av internett og sosiale medier når det gjelder radikaliserings. Mye tyder på at internett kan redusere avstanden mellom tanke og handling. Du finner rapporten her:

bit.ly/forebyggradikaliserings

Det kan skje igjen - rapport

Rapporten kommer med forslag til hvordan skolen systematisk og helhetlig kan arbeide mot rasisme, anti-semittisme og diskriminering på bakgrunn av elevens etniske, religiøse og kulturelle tilhørighet. Rapporten ble lagt frem av en arbeidsgruppe nedsatt av Kunnskapsdepartementet i 2011. Du finner rapporten her:

bit.ly/detkanskjeigjen

Forebygge og avdekke kriminalitet på internett og sosiale medier- veileder

Unge nettbbruk er omfattende. Mobbing, hatefulle ytringer, trusler, lovbrudd og nettekstremisme forekommer. SaLTo, Oslo kommune, har laget en veileder i 2017, som har som mål å forebygge, følge opp mobbing, kriminalitet og overgrep i tilknytning til internett og sosiale medier. Se veileder:

bit.ly/ungesnettbruk

Kripos:

Nettpatrulje på Facebook gir informasjon, råd/veiledning og tar imot tips

www.facebook.com/nettpolitiet

Politiets nettpatrulje - Kripos

Politiets tipslinje for menneskehandel, rasistiske ytringer på nett, radikaliserings og voldelig ekstremisme

bit.ly/tipspoliti

RVTS Nord – Regionalt ressurscenter i Tromsø

Les mer på rvtsnord.no

Radikaliserings og voldelig ekstremisme – Kunnskapsportal om prosesser ut og inn

Les mer på utveier.no

Norsk institutt for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme

Les mer på plattform.no

Viktige telefonnummer

Troms politidistrikt

www.politiet.no

Tlf.: 02800

Radikaliseringkontakten,

Troms politidistrikt

Tlf.: 02800 / 77 79 60 00

PST - Politiets sikkerhetstjeneste

(post@pst.politiet.no)

Tlf.: 23 30 50 00

Tromsø kommune

Tlf.: 77 79 00 00

SLT-koordinator,

Tromsø kommune

Tlf.: 904 76 180

Barnehuset i Tromsø

(barnehuset.tromso@politiet.no)

Tlf.: 77 79 74 40

Barnevernstjenesten,

meldingstelefonen

Tlf.: 951 95 239 / 951 95 240

Alarmtelefonen for barn og unge

Tlf.: 116 111 (gratis)

RVTS Nord

(rvts@unn.no)

Tlf.: 77 75 43 80